

СИСТЕМА ПЛАНУВАННЯ В УМОВАХ ПОСТІНДУСТРІАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ: ПРОБЛЕМИ ТЕОРІЇ І ПРАКТИКИ

PLANNING SYSTEM IN CONDITIONS OF THE POST-INDUSTRIAL ECONOMY: PROBLEMS OF THEORY AND PRACTICE

Стеців І.С.

кандидат економічних наук,
старший викладач кафедри економіки підприємства та інвестицій,
Національний університет «Львівська політехніка»

Стеців І.І.

кандидат економічних наук, доцент,
Львівський державний університет безпеки життєдіяльності

Stetsiv Irina

PhD in Economics,
Senior Lecturer of the Department of Business Economics
and Investment,
Lviv Polytechnic National University

Stetsiv Igor

PhD in Economics, Associate Professor,
Lviv State University of Life Safety

Стаття присвячена вирішенню проблем теорії та практики функціонування системи планування. Досліджено сучасний стан науки планування та доведено необхідність її розвитку. Визначено шляхи досягнення високого рівня економічного планування як науки, зокрема такі як дослідження інформаційних потреб користувачів, пошук та розробка інноваційних методів та моделей планування та прогнозування, апробація розроблених методів та моделей планування та прогнозування, запровадження апробованих наукових розробок у навчальний процес. Встановлено, що вичерпна характеристика системи планування не визначена. Сформовано теоретико-пізнавальну модель системи планування, яка сприятиме вирішенню вищевказаних проблем та матиме позитивний вплив на функціонування інформаційного суспільства, що є необхідним при переході на новий рівень суспільно-економічного зростання України.

Ключові слова: система планування, планування, економіст, інформаційні потреби, постіндустріальна економіка.

Статья посвящена решению проблем теории и практики функционирования системы планирования. Исследовано современное состояние науки планирования и доказана необходимость ее развития. Определены пути достижения высокого уровня экономического планирования как науки, в частности, такие как исследования информационных потребностей пользователей, поиск и разработка инновационных методов и моделей планирования и прогнозирования, апробация разработанных методов и моделей планирования и прогнозирования, внедрение апробированных научных разработок в учебный процесс. Установлено, что исчерпывающая характеристика системы планирования не определена. Сформировано теоретико-познавательную модель системы планирования, которая будет способствовать решению вышеуказанных проблем, и окажет положительное влияние на функционирование информационного общества, необходимо при переходе на новый уровень общественно-экономического роста Украины.

Ключевые слова: система планирования, планирования, экономист, информационные потребности, постиндустриальная экономика.

The article is devoted to solving problems of the theory and practice of the functioning of the planning system. We investigated the state of the art of science planning and proved the necessity of its development. We have proved that Ukraine, on the road to independence from highly developed countries, should ensure the smooth functioning

of the information society, where a well-organized planning system acts as one of the tools for streamlining the future. We investigated the labor market of highly developed countries, and found that the position of economist is among the top ten most highly paid professions in recent years, which gives grounds to talk about the prestige of this profession. Along with this, the low level of qualification of specialists in economic specialties is the main reason that provoked the spread of opinion about their uselessness in the society, as evidenced by the fact that Ukraine, even at the state level, actively utilizes the services of foreign experts of economists, mainly at the stages of strategy planning development, current actions of the government, ministries and departments concerning the country's economy. We have identified ways to achieve a high level of economic planning as a science, in particular, such as studying the information needs of users, the search and development of innovative methods and models of planning and forecasting that will simplify the processing of economic information and determine the algorithm of writing high-performance computer software products, testing of the developed methods and models of planning and forecasting, introduction of proven scientific developments in the educational process. During the research, we found that the exhaustive characteristics of the planning system were not defined and we formed the theoretical and cognitive model of the planning system. This theoretical-cognitive model, which is the result of the research will contribute to solving the above-mentioned problems and will have a positive impact on the functioning of the information society, which is necessary in the transition to a new level of socio-economic growth in Ukraine.

Key words: system of planning, planning, economist, information needs, post-industrial economy.

Постановка проблеми. Стрімкий прогрес у зростанні економічно розвинутих країн протягом останніх років веде за собою виникнення нових, практично не досяжних щаблів на шляху суспільного розвитку України. Високі стандарти задані такими країнами як Японія, зокрема її новим етапом глобалізації представленим теорією Суспільства 5.0, вимагають щонайменше грамотного функціонування в межах Інформаційного суспільства 4.0, оскільки відставання на даному етапі призведе, до ще більшої залежності від високорозвинутих держав.

За твердженням основоположника концепції «постіндустріального суспільства» Д. Белла постіндустріальна економіка передбачає виникнення інтелектуального класу висококваліфікованих фахівців, представники якого на політичному рівні виступають як консультанти, експерти або технократи [1, с. 102-118]. Така характеристика є також притаманною і для постіндустріального етапу формування та розвитку економіки України. Проте на сьогодні у суспільстві панує думка про непотрібність фахівців економічних спеціальностей, яка гостро поставила питання скорочення надання освітніх послуг за даним напрямом. Як наслідок поза увагою поряд з іншими залишаються питання розвитку економічного планування як науки. Вирішення даної проблеми, яка має значні негативні наслідки для держави, потребує дослідження причин її виникнення та визначення напрямів щодо її розв'язання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Масове поширення країною у постіндустріальний період одержимості вищою економічною освітою спричинило перенасичення ринку праці економістами. Проте проведене дослідження дає підстави вважати, що насправді не перенасичення, а низький рівень кваліфікації є основною причиною, що спровокувала у суспільстві поширення думки про незатребуваність фахівців економічних спеціальностей.

Загалом затребуваність даного напрямку спеціалізації ставиться під сумнів на рівні масмедіа та значної частини науковців. Зокрема ЗМІ вказують на відсутність роботи для економістів, що підкріплюється також і позицією роботодавців [2; 3]. Ряд вчених підтримує вищевикладені висловлювання, намагаючись при цьому припіднести роль інших схожих за функціями новостворених спеціальностей [4, с. 112]. Інші вказують на послаблення інтересу до даної професії не лише на рівні української держави, але і у світі загалом.

Проте без уваги залишається той факт, що Україна навіть на державному рівні активно користується послугами зарубіжних експертів-економістів, в основному на етапах планування стратегій розвитку, поточних дій уряду, міністерств та відомств щодо економіки країни [5].

Окрім цього дослідження ринку праці високорозвинутих країн дає підстави говорити про престиж даної професії. Зокрема, за інформацією американського видання "The Forbes" ранжування 800 сфер діяльності, забезпечене Career Cast визначило, що посада економіст входить в десятку найбільш високооплачуваних професій останніх років [6]. Крім того дослідження зайнятості населення вказує на значну частку економістів на ринках праці таких країн як Німеччини, Франції, Польщі, США [7].

Більше того у світі спеціалізація економіст позиціонується як «надпрофесія», яка синтезує знання набуті за усіма економічними напрямками загалом та достатній практичний досвід для подальшого застосування цих знань у сфері економічного планування і прогнозування, основного інструменту ефективного управління як окремим суб'єктом економіки так і економікою держави загалом [8]. Тобто планування по суті виступає однією із базових дисциплін в процесі підготовки фахівців-економістів.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Проведені дослідження дають підстави вважати, що основною пробле-

мою, котра призвела до втрати позиціонування економічної спеціальності як важливої є відсутність правильних акцентів при виборі базових дисциплін, які вирізнятимуть цю спеціальність з поміж інших тотожних. Зокрема йдеться про відсутність чіткого взаємозв'язку навчальних програм за даним напрямом із кваліфікаційними характеристиками професії економіст, де чітко виокремлено планування як одну з профільних функцій даного фахівця.

Формулювання цілей статті (**постановка завдання**). Метою дослідження є обґрунтування необхідності вирішення проблем теорії та практики ефективного функціонування системи планування.

Виклад основного матеріалу дослідження. На наш погляд в Україні на сьогодні існує проблема занедбаності економічного планування як науки, яка безсумнівно пов'язана із упередженим ставленням до нього сформованим протягом останніх десятиліть. До кінця 1960-х років уряди більшості країн в світі здійснювали управління державою в рамках національного економічного плану. Але в 1980-ті роки теорія і практика економічного планування пройшла через кризу. У розвинених країнах темпи економічного зростання сповільнилися порівняно із досягнутого в 1960-70-х роках, відбулось значне зростання безробіття. В той же самий час, знизилась суспільна довіра до здатності урядів впливати на покращення стану економіки. У свій час країни, які на сьогодні позиціонуються як лідери у розвитку економіки переусвідомили суть і значення планування і активно використовували його при переході до ринкової економіки [9]. Україна теж намагалась слідувати їх досвіду і при розробці концепції переходу Української РСР до ринкової економіки прийнятої 01.11.1990 р. Верховною Радою УРСР було підкреслено необхідність планування на всіх рівнях економіки [10]. Проте, внаслідок зростання важких державних бюрократій і кількості неефективних державних підприємств популярність національних економічних планів значно ослабла.

Внаслідок чого розвиток планування, як способу економічного передбачення блокувався на рівні створення числових послідовностей макрозмінних, а інноваційний процес розвитку науки планування необхідний для ефективного функціонування постіндустріальної економіки характеризувався сповільненими темпами зростання. Поряд з цим все меншу кількість годин виділялось на вивчення планування як основної дисципліни при підготовці економістів. На наш погляд саме розбалансування системного підходу до підготовки фахівців економістів призвело до ситуації, що склалась.

Проте на сьогодні провідними вченими економістами України, докторами наук при дослідженні різних проблем, що існують в економіці держави акцентується увага на необхідності

економічного планування та прогнозування. Зокрема, доктор Меджибовська Н. визначаючи джерела ефективної діяльності підприємства із 29 пунктів 12 акцентує на плануванні [11, с. 27]. Доктор Жаворонков В.А. підкреслює, що саме планування дає можливість впроваджувати ефективне управління [12, с. 15-17].

Окрім цього Уряд України дедалі частіше акцентує увагу на гострій необхідності розробок та дотримання середньострокових планів для виведення країни з економічної кризи. Зокрема прем'єр-міністр презентуючи проект середньострокового плану пріоритетних дій Уряду на період до 2020 року фактично заявив, що від цього інклюзивного документу, над яким працювали Міністерства з профільними експертами, залежить економічне зростання держави, підкреслив необхідність запровадження середньострокового бюджетного планування [13]. Також варто звернути увагу на те, що Кабінет Міністрів уже ухвалив нову стратегію управління державними фінансами, яка передбачає макроекономічне планування і прогнозування розвитку держави на період 5 років. На сьогодні така думка активно підтримується депутатами в цілому, зокрема підкреслюється необхідність економічного планування на тривалий період що стане запорукою нормального, стабільного, сталого розвитку.

На наш погляд досягнення високого рівня економічного планування як науки потребує напрацювань за такими напрямками:

1. Дослідження інформаційних потреб користувачів економічної інформації на практиці, що дасть можливість науковцям рухатися у правильному руслі в процесі пошуку нових інноваційних методів планування та прогнозування [14, с. 7].

2. Пошук та розробка інноваційних методів та моделей планування та прогнозування, що спрощуватимуть обробку економічної інформації та визначать алгоритм написання високопродуктивних комп'ютерних програмних продуктів.

3. Апробація розроблених методів та моделей планування та прогнозування у практичній діяльності суб'єктів господарювання.

4. Запровадження апробованих наукових розробок у навчальний процес при підготовці економістів згідно із кваліфікаційними вимогами до даної спеціальності.

Окремі вчені відзначають те, що успішність, ефективність системи планування визначається значною мірою рівнем її організації, яка направлена на планомірне поєднання основних елементів системи планування, включаючи компоненти: а) плановий персонал; б) механізм планування; в) процес планування; г) засоби планування [15, с. 362]. При цьому відсутні пояснення кожної компоненти. Із організаційної точки зору, на наш погляд таке визначення обмежує розуміння структури системи планування. Безперечно воно стосується лише системи планування окремого суб'єкта економіки.

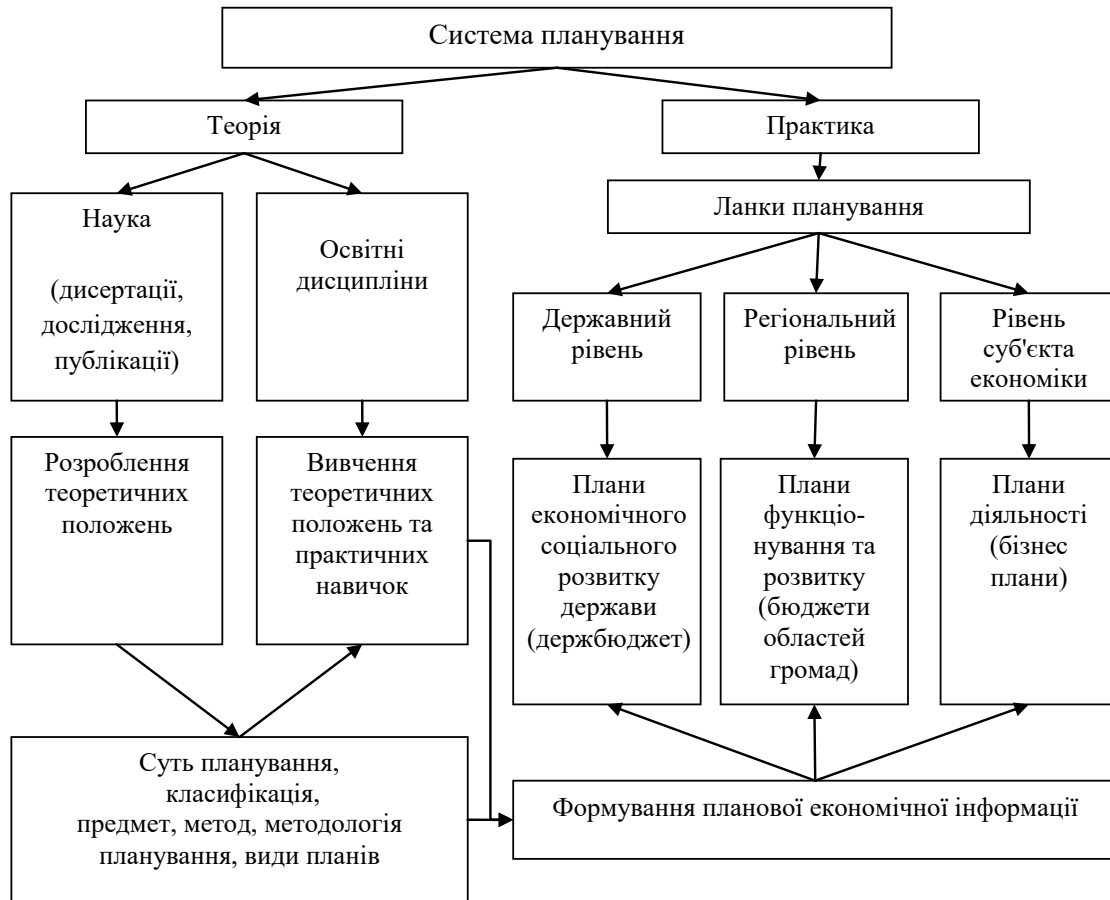

Рис. 1. Теоретико-пізнавальна модель системи планування

Джерело: розроблено авторами на основі проведеного дослідження

Дослідження літературних джерел дає підстави вважати, що вичерпна характеристика системи планування не сформована. Керуючись положеннями загальної теорії систем систему планування необхідно сформувати насамперед у теоретично-пізнавальному аспекті. Така система повинна охоплювати всі сегменти економіки пов'язані із плануванням.

Висновки. Підсумовуючи вищенаведене, зауважимо, що ефективність функціонування національної економіки проявляється ступе-

нем задоволення поточних потреб суспільства та нагромадження національного багатства, що неможливо без запровадження системного підходу до підготовки фахівців, які повинні вирішити ряд економічних проблем, що виникли на сьогодні. При цьому належна організація системи планування покладена на них сприятиме вирішенню вищенаведених проблем та матиме позитивний вплив на функціонування інформаційного суспільства, що є необхідним при переході на новий рівень суспільно-економічного зростання України.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Bell D. Notes on the Post-Industrial Society. *The Public Interest*. 1967. № 7. Pp. 102–118.
2. Україні більше не потрібні юристи та економісти. URL: <https://tsn.ua/ukrayina/ukrayini-bilshe-ne-potribni-yuristi-ta-ekonomisti.html> (дата звернення: 20.05.2019).
3. Державі не потрібні економісти та юристи URL: <http://vpoltave.info/post/18901-gosudarstvu-ne-nuzhnyehkonomisty-i-juristy> (дата звернення: 21.05.2019).
4. Лігоненко Л.О. Економічне управління підприємством: предметна царина та суб'єкти здійснення. *Актуальні проблеми економіки*. 2008. С. 112–119.
5. Імена іноземних політиків, які допоможуть Україні з реформами. URL: <https://www.unian.ua/politics/1077736-saakashvili-nazvav-imena-inozemnih-politikiv-yaki-dopomozut-ukrajini-z-reformami.html> (дата звернення: 20.05.2019).
6. The Best-Paying Jobs Of 2018 Forbes. URL: <https://www.forbes.com/sites/karstenstrauss/2018/11/22/the-best-paying-jobs-of-2016/#107b693f46fc> (дата звернення: 20.05.2019).

7. Occupational Employment Statistics. URL: <https://www.bls.gov/oes/home.htm> (дата звернення: 25.05.2019).
8. Become an Economist: Education Requirements and Career Info. URL: http://study.com/become_an_economist.html (дата звернення: 20.05.2019).
9. Моделі переходу до ринкової економіки. URL: http://bookwu.net/book_osnovy-demokratii_799/48_2.3.-model-perehodu-do-rinkovoi-ekonomki.-osoblivost-formuvannya.-rinku-v-ukrain. (дата звернення: 25.05.2019).
10. Концепція переходу Української РСР до ринкової економіки № 0001460-90 від 01.11.1990 р. *Відомості Верховної Ради УРСР (ВВР)*. 1990, N 48, ст. 632. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/n0001460-90> (дата звернення: 25.05.2019).
11. Меджибовська Н.С. Формування системи інформаційного забезпечення підвищення ефективності управління підприємством Н.С. Меджибовська. *Економіка: реалії часу*. 2013. № 4. С. 26–30. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/econrch_2013_4_6 (дата звернення: 25.05.2019).
12. Жаворонков В.О. Стратегічне планування економічного розвитку на регіональному рівні : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : спец. 08.00.03 «Економіка та упр. нац. госп-вом» / Жаворонков Володимир Олександрович; Н.-д. екон. ін-т М-ва економіки України. Київ, 2009. 20 с. : іл., табл. Бібліогр.: с. 15–17 (23 назви).
13. Прем'єр-міністр презентував проект Середньострокового плану пріоритетних дій Уряду на період до 2020 року. *Новини Уряду 2016 рік*. URL: http://www.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=249628227&cat_id=244276429 (дата звернення: 25.05.2019).
14. Стеців І.І. Організація облікового процесу в умовах реформування системи бухгалтерського обліку України (на прикладі малих підприємств) : Автореф. дис. канд. екон. наук : 08.06.04. Львів. комерц. акад. Львів, 2002. 19 с. укр.
15. Семенов Г.А., Станчевський В.К., Панкова М.О., Семенов А.Г., Гребінець К.М. Організація і планування на підприємстві : навч. посіб. Київ : Центр навчальної літератури, 2006. 528 с.